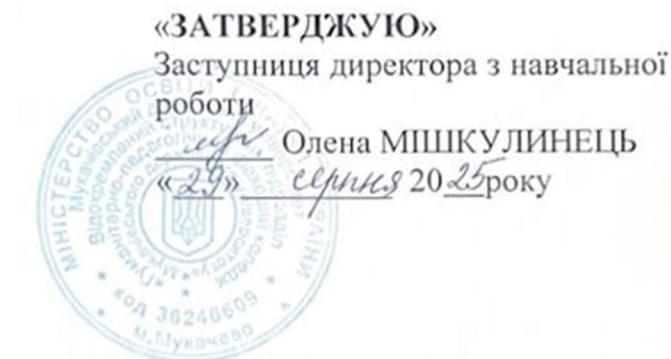

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
МУКАЧІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»**

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ОК 9, ОК 10, ОК 11 ОХОРОНА ПРАЦІ

(шифр, назва навчальної дисципліни)

підготовки фахових молодших бакалаврів
(назва освітньо-професійного ступеня)

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 013 Початкова освіта, 012 Дошкільна освіта,
014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)
(шифр і назва спеціальності)

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Відокремлений структурний підрозділ «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету»

Навчальна програма з дисципліни «**Охорони праці**» для здобувачів освіти з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 013. Початкова освіта, 012 Дошкільна освіта, 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Розробники (укладачі) програми:

Іван КУШНІР, кандидат педагогічних наук, доцент, викладач суспільних дисциплін, «спеціаліст вищої категорії», «викладач – методист»

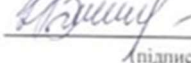
Вікторія ГРИЦЬКО, доктор філософії (PhD), викладачка суспільних дисциплін, «спеціаліст вищої категорії», «викладач – методист»

Ігор ЗАДОРЖНИЙ, викладач суспільних дисциплін, «спеціаліст першої категорії»

Програму схвалено на засіданні предметної (циклової) комісії викладачів суспільних дисциплін

Протокол № 1 від «25» серпня 2025 року

Голова предметної (циклової) комісії викладачів суспільних дисциплін

 (підпис) (Віта КОТУБЕЙ)

(прізвище та ініціали)

Програму обговорено та рекомендовано до затвердження методичною радою Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету»

Протокол № 1 від «25» серпня 2025 р.

Голова методичної комісії

 (підпис) (Тетяна ІСАК)

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма з дисципліни «Охорона праці» укладена згідно з навчальним планом ОПС «Фаховий молодший бакалавр» спеціальності 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) та спрямована на виконання вимог Закону України «Про освіту», «Про фахову передвищу освіту», стандарту фахової передвищої освіти. Програмою передбачено вивчення дисципліни у VIII семестрі.

Предметом навчальної дисципліни є система правових, організаційних, технічних, санітарно-гігієнічних, соціально-економічних і психофізіологічних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я та працездатності учасників освітнього процесу в закладах освіти, а також комплекс знань і навичок щодо цивільного захисту, запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Охорона праці» має тісний зв'язок з іншими навчальними дисциплінами та освітніми компонентами, що забезпечує комплексну підготовку майбутніх педагогів, а саме: психологія, педагогіка, правознавство, природознавство, екологія.

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

Змістовний модуль I. Законодавчі та організаційні основи охорони праці.

Змістовний модуль II. Безпека в освітньому середовищі

Змістовний модуль III. Пожежна, електрична та техногенна безпека

Змістовний модуль IV. Перша домедична допомога та охорона праці педагога.

Процес навчання складається з теоретичних, семінарських і практичних занять, що проходять відповідно до законодавства України та інших діючих нормативних документів стосовно охорони праці. Навчальна дисципліна складається з одного модулю.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета дисципліни: сформувати у здобувачів освіти систему теоретичних знань та практичних умінь щодо забезпечення безпечних і здорових умов праці в закладах освіти, запобігання травматизму, дотримання пожежної, техногенної, електробезпеки та правил поведінки в надзвичайних ситуаціях.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- ознайомити з нормативно-правовими актами України з охорони праці.
- навчити оцінювати умови праці та визначати небезпечні та шкідливі фактори.
- сформувати навички проведення інструктажів та організації заходів з безпеки праці.
- навчити застосовувати алгоритми дій при аваріях, пожежах та інших НС.

– розвинути здатність надавати першу домедичну допомогу.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі освіти повинні **знати:**

- законодавчу та нормативну базу з охорони праці;
- систему управління охороною праці в закладі освіти;
- методи запобігання виробничому та побутовому травматизму;
- основи пожежної, електричної та техногенної безпеки.

вміти:

- аналізувати небезпечні фактори в навчальному середовищі.
- розробляти та впроваджувати інструкції з охорони праці.
- організовувати і проводити інструктажі.
- діяти в умовах надзвичайних ситуацій та надавати першу домедичну допомогу.

В результаті вивчення дисципліни «Охорони праці» з відповідних спеціальностей та напрямів підготовки повинні бути здатними до вирішення професійних задач діяльності, пов'язаних з забезпеченням життя, здоров'я і працездатності під час роботи та мати такі основні компетентності з охорони праці:

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Інтегральна компетентність:

ІК 1. Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі в професійній діяльності, що вимагає застосування положень і методів психолого-педагогічної науки та характеризується певною невизначеністю умов, а

також нести відповідальність за результати своєї діяльності в освітньому процесі.

Загальні компетенції.

ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК7. Здійснення безпечної діяльності.

Спеціальні (фахові, предметні) компетенції.

СК3. Здатність до формування в дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку навичок безпечної поведінки в довкіллі, навичок орієнтування на сталий розвиток.

СК4. Здатність до формування в дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку основ здорового способу життя, здоров'язбережувальних навичок

У результаті вивчення дисципліни здобувачі освіти повинні:

РН1. Упорядковувати універсальне, розвивальне середовище у групах раннього та передшкільного віку з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дитини.

РН2. Планувати та організовувати освітній процес у закладі дошкільної освіти з урахуванням принципів здоров'язбереження, особистісно зорієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії

РН10. Організовувати умови безпечного середовища у природному, предметному та соціальному оточенні в процесі організації різних видів діяльності дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку.

РН11. Мати навички збереження та зміцнення психічного, фізичного та соціального здоров'я, попередження та протидії булінгу, формування навичок здорового способу життя у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку.

РН13. Знати нормативно-правові документи, законодавчі акти у сфері дошкільної освіти і використовувати їх у практичній діяльності.

Спеціальність 013. Початкова освіта

Інтегральна компетентність:

ІК 1. Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі в професійній діяльності, що вимагає застосування положень і методів психолого-педагогічної науки та характеризується певною невизначеністю умов, а також нести відповідальність за результати своєї діяльності в освітньому процесі.

Загальні компетенції.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі

знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові, предметні) компетенції.

СК1. Здатність до застосування системи психолого-педагогічних знань і умінь, що є базовими для реалізації змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти.

СК4. Здатність дотримуватись вимог нормативно-правових документів, що регламентують організацію освітнього процесу в початковій школі.

СК12. Здатність до організації здоров'язбережувального, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища.

СК14. Здатність до усвідомлення потреби в саморозвитку з метою набуття додаткових професійних компетентностей.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

РН2. Дотримуватися нормативно-правових документів, що регламентують організацію освітнього процесу в початковій школі.

РН6. Використовувати в освітньому процесі методики та систему теоретичних знань з освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти.

РН11. Створювати безпечні, психологічно комфортні умови освітнього процесу, використовувати прийоми попередження та протидії булінгу, надавати домедичну допомогу.

РН15. Розуміти мету, систему цінностей та завдання професійної діяльності вчителя, та усвідомлювати свою роль (місію) як педагога початкової освіти.

Спеціальність 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Інтегральна компетентність.

Вміти вирішувати типові спеціалізовані задачі в галузі середньої освіти та педагогіки або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів педагогічних наук та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.

Загальні компетенції.

ЗК2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і

технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК5 Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК7 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

РН3 Аналізувати можливості професійного розвитку з урахуванням умов педагогічної діяльності та індивідуальних запитів і потреб.

РН13 Формувати в учнів здатність до конструктивної міжособистісної взаємодії.

Програма курсу розрахована на 60 год. З них 20 год. лекції, 12 год. практично, семінарські заняття. 28 год. самостійної роботи

Форма контролю – залік (II-семестр).

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовний модуль І. Законодавчі та організаційні основи охорони праці.

Тема 1. Загальні питання охорони праці.

Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном. Основні розділи дисципліни «Охорони праці». Суб'єкти і об'єкти охорони праці. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників.

Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій.

Фінансування охорони праці. Основні принципи і джерела. Заходи і засоби з охорони праці, витрати на здійснення і придбання яких включаються до валових витрат.

Тема 2. Законодавча база України з охорони праці.

Конституційні засади охорони праці в Україні. Законодавство України про охорону праці. Закон України «Про охорону праці». Основні принципи державної політики України у галузі охорони праці. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів. Обов'язки працівників щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про охорону праці.

Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП): визначення, основні вимоги та ознаки. Структура НПАОП. Реєстр НПАОП.

Стандарти в галузі охорони праці. Система стандартів безпеки праці (ССБП). Міждержавні стандарти ССБП. Національні стандарти України з охорони праці. Санітарні, будівельні норми, інші загальнодержавні документи з охорони праці.

Акти з охорони праці, що діють в організації, їх склад і структура. Інструкції з охорони праці. Розробка та затвердження актів з охорони праці, що діють в організації.

Тема 3. Система управління охороною праці у закладі освіти.

Система державного управління охороною праці в Україні. Компетенція та повноваження органів державного управління охороною праці. Національна рада з питань безпечної життєдіяльності населення.

Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження і права.

Громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці.

Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в організації.

Служба охорони праці підприємства. Статус і підпорядкованість. Основні завдання, функції служби охорони праці. Структура і чисельність служб охорони праці. Права і обов'язки працівників служби охорони праці.

Громадський контроль за станом охорони праці в організації. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їх обов'язки і права.

Комісія з питань охорони праці підприємства. Основні завдання та права комісії. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі.

Атестація робочих місць за умовами праці. Мета, основні завдання та зміст атестації. Організація робіт та порядок проведення атестації робочих місць. Карта умов праці.

Кольори, знаки безпеки та сигнальна розмітка.

Стимулювання охорони праці.

Змістовний модуль II. Безпека в освітньому середовищі

Тема 4. Небезпечні та шкідливі фактори у закладах освіти.

Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників.

Основи фізіології праці. Роль центральної нервової системи в трудовій діяльності людини. Втома. Гігієна праці, її значення. Чинники, що визначають санітарно-гігієнічні умови праці. Загальні підходи до оцінки умов праці та забезпечення належних, безпечних і здорових умов праці.

Робоча зона та повітря робочої зони. Мікроклімат робочої зони. Нормування та контроль параметрів мікроклімату. Заходи та засоби нормалізації параметрів мікроклімату.

Склад повітря робочої зони: джерела забруднення повітряного середовища шкідливими речовинами (газами, парою, пилом, димом, мікроорганізмами). Гранично допустимі концентрації (ГДК) шкідливих речовин. Контроль за станом повітряного середовища на виробництві. Заходи та засоби попередження забруднення повітря робочої зони.

Вентиляція. Види вентиляції. Організація повітрообміну в приміщеннях, повітряний баланс, кратність повітрообміну. Природна вентиляція. Системи штучної (механічної) вентиляції, їх вибір, конструктивне оформлення. Місцева (локальна) механічна вентиляція.

Основні світлотехнічні визначення. Природне, штучне, суміщене освітлення. Класифікація виробничого освітлення. Основні вимоги до виробничого освітлення. Нормування освітлення, розряди зорової роботи. Експлуатація систем виробничого освітлення. Джерела штучного освітлення,

лампи і світильники. Загальний підхід до проектування систем освітлення.

Джерела, класифікація і характеристики вібрації. Методи контролю параметрів вібрацій. Типові заходи та засоби колективного та індивідуального захисту від вібрацій.

Параметри звукового поля: звуковий тиск, інтенсивність, частота, коливальна швидкість. Класифікація шумів за походженням, за характером, спектром та часовими характеристиками. Методи та засоби колективного та індивідуального захисту від шуму.

Інфразвук та ультразвук. Джерела та параметри інфразвукових та ультразвукових коливань.

Джерела, особливості і класифікація електромагнітних випромінювань та електричних і магнітних полів. Характеристики полів і випромінювань. Захист від електромагнітних випромінювань і полів.

Тема 5. Інструктажі та навчання з охорони праці.

Принципи організації та види навчання з питань охорони праці. Вивчення основ охорони праці у навчальних закладах і під час професійного навчання. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників під час прийняття на роботу і в процесі роботи. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки. Навчання з питань охорони праці посадових осіб.

Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників. Інструктажі з питань охорони праці для вихованців, учнів, студентів.

Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Інциденти та невідповідності. Мета та завдання профілактики нещасних випадків професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням.

Загальні положення та визначення. Встановлення зв'язку нещасного випадку з виробництвом. Розслідування та облік нещасних випадків, хронічних професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Дослідження та профілактика виробничого травматизму. Звітність та інформація про нещасні випадки, аналіз їх причин. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Основні заходи щодо профілактики травматизму та професійної захворюваності в галузі.

Тема 6. Евакуація, укриття та інформування населення.

Основи організації евакуації. Поняття евакуації та її види. Планування маршрутів евакуації та визначення відповідальних осіб. Вимоги до евакуаційних шляхів та виходів.

Організація укриття. Види укриттів у закладах освіти (бомбосховища, підвали, спеціально обладнані приміщення). Порядок підготовки укриттів: запас води, медичних засобів, засобів захисту. Правила поведінки учнів та персоналу під час укриття.

Система інформування. Сигнали оповіщення про небезпеку (пожежна тривога, повітряна тривога, техногенні аварії). Методи передачі інформації: голосове оголошення, електронні системи, SMS, месенджери. Інструктажі та тренування з реагування на сигнали оповіщення.

Практичні аспекти евакуації та укриття. Алгоритм дій під час пожежі, аварії, хімічного або радіаційного забруднення. Розподіл ролей серед персоналу закладу. Відпрацювання евакуації на практичних заняттях.

Змістовний модуль III. Пожежна, електрична безпека

Тема 7. Пожежна безпека та система оповіщення.

Показники вибухопожежонебезпечних властивостей матеріалів і речовин. Категорії приміщень за вибухопожежонебезпечністю. Класифікація вибухо-небезпечних та пожежонебезпечних приміщень і зон.

Основні засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки виробничого об'єкту. Пожежна сигналізація. Засоби пожежогасіння.

Дії персоналу при виникненні пожежі. Забезпечення та контроль стану пожежної безпеки на виробничих об'єктах.

Вивчення питань пожежної безпеки працівниками.

Тема 8. Електробезпека. Захист від ураження струмом.

Дія електричного струму на організм людини. Електричні травми. Чинники, що впливають на наслідки ураження електричним струмом.

Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом. Умови ураження людини електричним струмом. Ураження електричним струмом при дотику або наближенні до струмоведучих частин і при дотику до неструмоведучих металевих елементів електроустановок, які опинились під напругою. Напруга кроку та дотику. Безпечна експлуатація електроустановок: електрозахисні засоби і заходи.

Змістовний модуль IV. Перша домедична допомога та охорона праці педагога.

Тема 9. Надання домедичної допомоги у разі травм, опіків, ураження електричним струмом.

Загальні принципи надання домедичної допомоги. Оцінка ситуації та безпеки навколо постраждалого. Виклик екстрених служб (103, 101). Основні правила першої допомоги.

Надання допомоги при травмах. Види травм: переломи, вивихи, забої, порізи. Зупинка кровотечі: артеріальна та венозна. Фіксація ушкодженої кінцівки. Перевезення та транспортування потерпілого.

Надання допомоги при опіках. Класифікація опіків: I, II, III ступінь. Первинна обробка опіків (охолодження, накладання стерильної пов'язки). Заборона самостійного використання мазей або кремів на великі площі. Алгоритм дій при хімічних та електричних опіках.

Надання допомоги при ураженні електричним струмом. Види електротравм та їх ознаки. Безпечне від'єднання джерела струму. Оцінка дихання та пульсу; проведення серцево-легеневої реанімації (СЛР) при необхідності. Специфічні ураження: опіки, судоми, втрати свідомості.

Тема 10. Психофізіологічні аспекти праці педагога та профілактика професійних захворювань.

Особливості праці педагога. Фізичні та психічні навантаження у педагогічній діяльності. Робочий день і його вплив на здоров'я. Вимоги до організації робочого місця.

Психофізіологічні фактори ризику. Стрес, емоційне виснаження, перевтома. Моночинність та монотонність роботи. Порушення режиму праці та відпочинку.

Профілактика професійних захворювань. Організаційні заходи: нормування робочого часу, чергування видів діяльності. Ергономіка робочого місця: освітлення, меблі, технічне обладнання. Фізична активність та розминка під час робочого дня. Методи психологічної саморегуляції та зниження стресу.

Психологічна підтримка та безпечне середовище. Формування сприятливого психологічного клімату в колективі. Методи взаємодопомоги та колективної підтримки. Вплив культури безпеки та корпоративної культури на здоров'я педагогів.

3. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні законодавчі та нормативно-правові акти

1. Закон України «Про охорону праці».
2. Кодекс законів про працю України
3. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я».
4. Закон України «Про пожежну безпеку».
5. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності».
6. НПАОП 0.00-4.09-07 «Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства». Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. № 55.
7. НПАОП 0.00-4.12-05 «Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15.
8. НПАОП 0.00-4.21-04 «Типове положення про службу охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004 р. № 255.

Основна література

1. Баличева Н.В. Основи охорони праці та безпеки життєдіяльності: навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад. Н. В. Баличева. – Умань : Візаві, 2023. – 273 с.
2. Запорожець О.І., Протоєрейський О.С., Франчук Г.М., Боровик І. М. Основи охорони праці. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 264 с.
3. Русаловський А. В. Правові та організаційні питання охорони праці: Навч. посіб. – 4-те вид., допов. і перероб. – К.: Університет «Україна», 2009. – 295 с.
4. Охорона праці: навч. посіб. / З.М. Яремко, С.В. Тимошук, О.І. Третяк, Р.М. Ковтун; за ред. проф. З.М. Яремка. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 374 с.
5. Катренко Л.А., Кіт Ю.В., Пістун І.П. Охорона праці. Курс лекцій. Практикум: Навч. посіб. – Суми: Університетська книга, 2009. – 540 с.

Додаткова література

1. Охорона праці та промислова безпека: Навч. посіб. / К. Н. Ткачук, В. В. Зацарний, Р. В. Сабарно, С. Ф. Каштанов, Л. О. Мітюк, Л. Д. Третякова, К. К.Ткачук, А. В. Чадюк. За ред. К. Н. Ткачука і В. В. Зацарного. – К.: 2009.
2. Охорона праці (Законодавство. Організація роботи): Навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. – Львів: «Тріада плюс», 2010. – 648 с.

3. Охорона праці (практикум): Навч. посіб. / За заг. ред.. к.т.н., доц.. І. П. Пістуна. – Львів: «Тріада плюс», 2011 – 436 с.

Інтернет-ресурси

1. <http://www.mon.gov.ua> - Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України.
2. <http://www.mns.gov.ua> - Офіційний сайт Міністерства надзвичайних ситуацій України.
3. <http://www.social.org.ua> - Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.
4. <http://portal.rada.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
5. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».

4. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: залік.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: індивідуальне і фронтальне опитування; оцінювання письмових завдань; самостійні роботи (перевіряються й оцінюються під час опитування та під час написання контрольних робіт, з урахуванням тем, які винесені на самостійну підготовку); дидактичне тестування; контрольні роботи; перевірка індивідуальних дослідницьких завдань; перевірка групових творчих завдань; практичні тренінги.